

N á v r h

Z Á K O N

ze dne2020,

kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

V zákoně č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění zákona č. 210/2000 Sb., zákona č. 147/2001 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., zákona č. 96/2004 Sb., zákona č. 121/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 473/2004 Sb., zákona č. 562/2004 Sb., zákona č. 342/2005 Sb., zákona č. 552/2005 Sb., zákona č. 161/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 310/2006 Sb., zákona č. 624/2006 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 189/2008 Sb., zákona č. 110/2009 Sb., zákona č. 419/2009 Sb., zákona č. 159/2010 Sb., zákona č. 365/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 48/2013 Sb., zákona č. 64/2014 Sb., zákona č. 137/2016 Sb., zákona č. 230/2016 Sb., zákona č. 24/2017 Sb., zákona č. 183/2017 Sb., zákona č. 200/2017 Sb., zákona č. 303/2017 Sb., zákona č. 32/2019 Sb., zákona č. 111/2019 Sb. a zákona č. 403/2020 Sb., se za část šestnáctou vkládá nová část sedmnáctá, která včetně nadpisu zní:

„ČÁST SEDMNÁCTÁ

ZVLÁŠTNÍ OPRÁVNĚNÍ VYSOKÉ ŠKOLY PŘI MIMOŘÁDNÝCH SITUACÍCH

§ 95a

(1) Vysoká škola nebo fakulta může upravit vyhlášené podmínky přijetí ke studiu podle § 49, stanovit jiný termín a způsob ověřování splnění podmínek přijetí ke studiu, popřípadě jinou formu, rámcový obsah anebo kritéria pro vyhodnocení přijímací zkoušky, pokud

- a) z důvodu krizového opatření vyhlášeného podle krizového zákona nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona je omezena možnost konání ověřování splnění podmínek přijetí ke studiu vyhlášených podle § 49 a
- b) ministerstvo, popřípadě Ministerstvo vnitra nebo Ministerstvo obrany vůči příslušné státní vysoké škole toto svým rozhodnutím umožní.

(2) Informaci o změnách podle odstavce 1 vysoká škola nebo fakulta zveřejní nejméně 15 dnů před termínem ověřování splnění podmínek přijetí ke studiu.

§ 95b

(1) Vysoká škola nebo fakulta může společně s rozhodnutím o přijetí ke studiu rozhodnout o odložení prokázání splnění podmínky dosažení předchozího vzdělání podle § 48, a to až do 90 dnů ode dne zápisu do studia, pokud

- a) je z důvodu krizového opatření vyhlášeného podle krizového zákona nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona ztížena možnost uchazečů prokázat splnění podmínky dosažení předchozího vzdělání podle § 48 a
- b) ministerstvo, popřípadě Ministerstvo vnitra nebo Ministerstvo obrany vůči příslušné státní vysoké škole toto svým rozhodnutím umožní.

(2) Neprokáže-li uchazeč ve lhůtě stanovené podle odstavce 1 splnění podmínky dosažení předchozího vzdělání, rozhodne vysoká škola nebo fakulta o tom, že přijetí ke studiu a zápis do studia pozbývá platnosti a účinnosti dnem nabytí právní moci rozhodnutí o zrušení rozhodnutí o přijetí; proti tomuto rozhodnutí se nelze odvolat. Tato doba se studentovi započítává do doby studia.

§ 95c

(1) Pokud z důvodu krizového opatření vyhlášeného podle krizového zákona nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona není možná nebo je omezena osobní přítomnost studentů na vzdělávání nebo zkouškách anebo účastníků na státní rigorózní zkoušce, a pokud ministerstvo, popřípadě Ministerstvo obrany nebo Ministerstvo vnitra vůči příslušné státní vysoké škole toto svým rozhodnutím umožní, může vysoká škola

- a) zkrátit nebo prodloužit akademický rok,
- b) využívat při výuce, kontrole studia nebo zkouškách nástroje distančního způsobu komunikace bez ohledu na formu studia studijního programu, nebo
- c) využívat při státní zkoušce nástroje distančního způsobu komunikace a konat ji bez přítomnosti veřejnosti za předpokladu, že z jejího průběhu pořídí audiovizuální záznam, který uchová po dobu 5 let; záznam vysoká škola poskytne pouze orgánu veřejné moci při výkonu jeho pravomocí, a to na jeho žádost.

(2) Za podmínek podle odstavce 1 lze uvedená oprávnění využívat po nezbytně nutnou dobu i v období bezprostředně následujícím po skončení účinnosti krizového nebo mimořádného opatření.

§ 95d

Rozhodnutí ministerstva, Ministerstva vnitra nebo Ministerstva obrany podle § 95a až 95c je prvním úkonem v řízení a není proti němu možné podat rozklad. Jediným účastníkem řízení je vysoká škola, které se rozhodnutí týká. V rozhodnutí se může určit doba, ve které lze oprávnění využít.“.

Dosavadní část sedmnáctá se označuje jako část osmnáctá.

Čl. II

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2021.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

Návrh zákona, který mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Tato změna upravuje pravidla pro vzdělávání na vysokých školách v případě vyhlášení krizového opatření podle krizového zákona nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona, které by dopadaly i na fungování vysokých škol.

Impulzem pro předložení zákona jsou následky pandemie onemocnění covid-19, která na jaře roku 2020 zásadním způsobem omezila možnosti vysokoškolského vzdělávání a ukázala, že standardní legislativní nastavení je v případě mimořádné situace nedostatečně pružné a nedovoluje vysokým školám reagovat a zachovat svou činnost, byť v omezené či upravené formě.

1. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

V průběhu první poloviny roku 2020, kdy došlo k první vlně šíření nemoci covid-19, připravilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) zákon č. 188/2020 Sb., o zvláštních pravidlech pro vzdělávání a rozhodování na vysokých školách v roce 2020 a o posuzování doby studia pro účely dalších zákonů. Tento zákon nabyl účinnosti dne 24. dubna 2020 a upravoval pravidla pro působení vysokých škol v roce 2020. Protože pandemie zasáhla do života vysokých škol a celé společnosti znovu v druhé polovině roku 2020 a lze předpokládat, že nezbytná omezení ovlivní fungování vysokých škol i v první polovině roku 2021, vyvstává potřeba nové permanentní zákonné úpravy tak, aby měly vysoké školy i nadále možnost reagovat na omezení společenského života a současně docházelo k omezení vzdělávání pouze v nezbytně nutném rozsahu. Navrhovaná zákonná úprava rovněž přináší řešení pro eventuální jiné krizové situace různého charakteru v budoucnosti. Takové situace mohou být způsobeny nejen pandemiemi, ale i například živelnými pohromami nebo jiným nebezpečím.

Návrh zákona obsahuje úpravu zákona o vysokých školách, podle které je možné na základě rozhodnutí ministerstva (potažmo Ministerstva vnitra a Ministerstva obrany) umožnit vysokým školám využívat specifická pravidla odlišná od standardní úpravy zákona o vysokých školách. Tato úprava se aktivuje při splnění vymezených podmínek – primárně je to vyhlášení krizového opatření podle krizového zákona, nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona.

Návrh zákona vymezuje situace, kdy je možné aktivovat „zvláštní režim“ fungování vysokých škol. Tímto vymezením se rozumí vyhlášení krizového opatření podle krizového

zákona, nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona. Druhou podmínkou je pak rozhodnutí ministerstva, které zvláštní režim popsany v zákoně umožní a určí, kterých vysokých škol se usnesení týká. Ministerstvo také může určit lhůtu, po kterou bude zvláštní režim platný, aby byly zajištěny dotčené činnosti vysokých škol. Aby např. v případě zavedené distanční výuky nemusely vysoké školy na poslední týden semestru přecházet na prezenční formu nebo aby bylo možné konat zkoušky v online podobě, pokud by studenti, kteří se na zkoušku přihlásili a připravovali, jí chtěli takto složit.

Návrh zákona rovněž vymezuje oblasti, ve kterých je možné odchýlit se od standardních pravidel daných zákonem o vysokých školách. V tomto smyslu vychází návrh úpravy z původní úpravy zákona č. 188/2020 Sb., který v období roku 2020 plnil svůj účel. Těmito oblastmi je zejména využívání distančních nástrojů vzdělávání bez ohledu na akreditaci jednotlivých studijních programů, úprava podmínek přijímacího řízení, změna délky akademického roku a prodloužení doby k osvědčení dosaženého vzdělání pro účely přijetí ke studiu.

Právní úprava nemá dopad na rovnost žen a mužů.

2. Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy

Aktuální krizová situace v souvislosti s šířením onemocnění covid-19 ukazuje, že současný legislativní rámec není na mimořádné situace tohoto charakteru připraven. Je třeba v rámci jasně stanovených mezí umožnit vysokým školám, aby mohly pokračovat v plnění své primární funkce – tedy vzdělávání. Navrhovaná úprava zákona o vysokých školách připravuje manévrovací prostor, v jehož rámci lze upravit standardní podmínky vzdělávání tak, aby nedošlo k jeho omezení ve vyšší než nezbytné míře i za mimořádných situací. Současně se snaží předejít do budoucna ad-hoc legislativním úpravám pro případ dalších mimořádných situací.

3. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Návrh zákona je v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

4. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Návrh zákona je s právem Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie plně slučitelný.

5. Zhodnocení souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána

Návrh zákona je v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.

6. Předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, sociální dopady, včetně dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, dopady na životní prostředí

Nepředpokládají se rovněž dopady na specifické skupiny obyvatel, kterým náleží vyšší míra ochrany, právní úprava je naopak vedená principem ochrany těchto skupin.

Novela upravuje působení právnických osob, které jsou oprávněny působit jako soukromé vysoké školy, nicméně provedená úprava je shodná s úpravou dopadající na veřejné a státní vysoké školy, nelze ji tedy pokládat za omezující či znevýhodňující. Naopak návrh poskytuje cílenou podporu vysokých školám v mimořádných situacích.

7. Zhodnocení dopadů ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Návrh zákona nepřináší dopady ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů.

8. Zhodnocení korupčních rizik

Návrh zákona nepřináší korupční rizika.

9. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Návrh zákona nemá svým předmětem úpravy vztah k bezpečnosti nebo obraně státu.

10. Způsob projednání návrhu zákona

Současně s předložením návrhu zákona se navrhuje, aby předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky pro projednání návrhu zákona vyhlásil stav legislativní nouze a aby obě komory Parlamentu České republiky návrh zákona projednaly ve zkráceném jednání, a to s ohledem na mimořádnost situace a nutnost rychlého řešení. S ohledem na vývoj pandemie lze předpokládat, že v roce 2021 budou pro vysoké školy stále aktuální značná omezení. Navrhovaná úprava zákona o vysokých školách poskytuje vysokým školám prostor pro mimořádná opatření (distanční vzdělávání, úprava přijímacího řízení atd.), která budou moci aktivovat v případě omezení výuky podle jiného zákona. Tato opatření aktuálně mohou využívat na základě zákona č. 188/2020 Sb., jehož účinnost je ovšem omezena pouze na rok 2020. V roce 2021 by neměly vysoké školy možnost

mimořádná opatření využívat, což by způsobovalo značné komplikace ve vzdělávání. Z tohoto důvodu je nezbytné projednání návrhu v co nejkratší možné době, aby jeho účinnost mohla nastat k 1. 1. 2021.

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

Čl. I

§ 95a až 95d

Nové ustanovení vymezuje jednotlivé oblasti, které mohou být na základě rozhodnutí ministerstva regulovány způsobem odlišným od standardní úpravy obsažené v zákoně o vysokých školách. Jedná se o výjimky, které umožní vysokým školám operativně reagovat na situaci vzniklou vis maior, která má široké dopady na společnost ať už v rámci kraje, státu nebo celosvětově, tak jako je tomu v případě pandemie covid-19.

K § 95a

Pokud dojde k omezením v takovém rozsahu, že nebude možné standardním způsobem konat přijímací zkoušky – resp. ověřit splnění podmínek přijetí ke studiu podle § 49 odst. 5 zákona o vysokých školách, má vysoká škola nebo fakulta pravomoc změnit podmínky přijímacího řízení, a to co do způsobu a formy ověřování, tak do obsahu nebo kritérií pro vyhodnocení. Může také změnit termín přijímací zkoušky. Aby byla umožněna včasná příprava uchazečů na přijímací zkoušky, je stanovena lhůta pro informování o těchto změnách a to nejméně 15 dnů před konáním této zkoušky.

Prakticky se jedná například o situace, kdy byly jako součást přijímacího řízení stanoveny písemné zkoušky, které nebylo možné realizovat z důvodu epidemiologické situace a omezeného pohybu osob. Aby nedošlo ke zrušení přijímacího řízení, navrhuje se zajistit flexibilitu při úpravách podmínek přijímacího řízení. Na jednu stranu dochází k omezení jistot uchazečů o studium, kteří za běžných podmínek musí znát podmínky pro přijetí minimálně čtyři měsíce před lhůtou pro podávání přihlášek. Na druhou stranu je však zajištěno, že přijímací řízení bude moci proběhnout i v situacích zásahu vyšší moci a uchazeči budou moci řádně plnit podmínky pro přijetí. Minimální jistota uchazečů je zajištěna stanovením požadavku informovat o změnách minimálně 15 dní před termínem ověřování splnění podmínek.

K § 95b

Pro přijetí ke studiu na vysokou školu je třeba prokázat dosažení úrovně předchozího vzdělání. Aktuální situace ukazuje zásadní potíže, se kterými se potýkají zejména zahraniční uchazeči o studium při prokazování dosaženého vzdělání, a to z důvodů

pozdějšího vydání dokladu o dosaženém předchozím vzdělání, komplikacím při procesu formálního uznávání předchozího vzdělání apod.. Aby nebyl ohrožen přístup těchto uchazečů ke studiu z důvodu procesních prodlev, umožňuje návrh zákona prodloužit lhůtu pro předložení dokladů o dosaženém vzdělání, a to maximálně do 90 dnů od zápisu do studia. O stanovení této lhůty a její délce rozhodne vysoká škola nebo fakulta současně s rozhodnutím o přijetí ke studiu. Pokud do tohoto data nepředloží požadovaný doklad, rozhodne vysoká škola nebo fakulta o zrušení rozhodnutí o přijetí ke studiu, bez možnosti odvolání. Současně se doba od zápisu do účinnosti zrušení rozhodnutí o přijetí bude započítávat do doby studia. Pokud osoba měla v době zápisu dosažené potřebné vzdělání, pouze potřebovala čas na jeho doložení, je lhůta 90 dnů dostatečná. Pokud naopak se na vysokou školu osoba zapsala bez patřičného vzdělání nebo nepodnikla dostatečné kroky k doložení vzdělání, je třeba toto přičítat k tíži zapsané osoby.

Při potenciálním omezení možnosti konat maturitní zkoušky či státní závěrečné zkoušky na vysokých školách v České republice může však navrhovaná úprava zmírnit negativní dopady i pro uchazeče absolvující předchozí vzdělání v České republice. Navrhovaná právní úprava zamezí potenciální ztrátě jednoho roku vzdělávání, ke které by došlo, pokud by uchazeč nemohl plynule pokračovat ve studiu na vysoké škole.

K § 95c

Aby mohly vysoké školy upravit harmonogram akademického roku flexibilněji, poskytuje nová úprava možnost prodloužení či zkrácení akademického roku nad rámec standardního zákonného vymezení. Harmonogram akademického roku je základním dokumentem stanovujícím časovou organizaci studia na vysoké školy – upravuje termíny zkouškového období, termíny konání státních zkoušek atp. Je proto důležité umožnit například posunutí zkouškového období.

Současně je vysokým školám umožněno využívání distančních nástrojů pro vzdělávání, a to ať už v oblasti výuky, tak i zkoušek včetně státních, rigorózních i obhajob závěrečných prací, bez ohledu na akreditovanou formu studia. Jedná se o důležitou výjimku zejména pro studijní programy uskutečňované v prezenční formě, ve kterých standardně není součástí akreditace velká míra využívání distančních metod vzdělávání a zkoušení.

U závěrečných zkoušek nebo obhajob disertačních prací je zákonná podmínka veřejnosti. Navrhované ustanovení stanoví výjimku z veřejnosti v případě, že bude pořízen audiovizuální záznam. Ten je třeba uchovat 5 let, ale poskytnut může být výhradně orgánům veřejné moci při výkonu jejich působnosti.

Pro zajištění plynulého přechodu mezi „zvláštním režimem“ a standardním způsobem výuky se navrhuje v tomto směru možnost využívání ustanovení po dobu nezbytně nutnou bezprostředně po ukončení krizového nebo mimořádného opatření.

K § 95d

Jako aktivátor ustanovení je navrhováno rozhodnutí ministerstva, resp. Ministerstva vnitra nebo Ministerstva obrany v případě státních vysokých škol. Tato úprava byla navrhovatelem zvolena pro ošetření rozličných typů mimořádných situací, které mohou v budoucnu nastat, a současně jako určitá pojistka proti zneužívání těchto ustanovení bez dostatečného důvodu. Správní rozhodnutí ministerstva bude cíleno na konkrétní vysoké školy, které jsou danou mimořádnou situací zasaženy, lze tedy omezit účinky rozhodnutí pro jednotlivé vysoké školy nebo více vysokých škol podle potřeby a podmínek dané krizové situace. Současně rozhodnutí ministerstva je jasně daným úkonem, který je možné učinit bez nadbytečně zdlouhavého procesu, a může tak flexibilně reagovat na aktuálně vzniklé situace. V rozhodnutí se uvede časové vymezení jeho účinnosti.

Čl. II Účinnost

S ohledem na aktuální situaci a epidemiologický vývoj je stanovena účinnost návrhu k 1. 1. 2021 z důvodu přímé návaznosti na končící účinnost zákona č. 188/2020 Sb. Pokud by vysoké školy nemohly kontinuálně pokračovat ve své činnosti na základě mimořádných nástrojů, které jim aktuálně skýtá zákon č. 188/2020 Sb. a od 1. 1. 2021 by obdobné umožňovala navrhovaná ustanovení zákona o vysokých školách, mohlo by docházet k závažnému narušení vzdělávací činnosti.

V Praze dne 9. listopadu 2020

Předseda vlády:

Ing. Andrej Babiš v.r.

Ministr školství, mládeže a tělovýchovy:

Ing. Robert Plaga, Ph.D., v.r.